

The Institution Of Kadiasker In The Ottoman State

Hüseyin Vehbi İmamoğlu*

Abstract

There are several views on when the institution of kadiasker was established in Ottoman history. The most respected of these is that it was founded in 1362 during the reign of Murad I (Hüdavendigâr) and Çandarlı Kara Halil, who was once a Bursa judge, was appointed. The reason for the establishment of the Kadiaskeri is the necessity of having a military woman by the side of the sultan in order to settle the religious issues in wars and to solve the problems related to the army. While the number of kadiaskers was one until 1480, it was increased to two due to the expansion of the borders and the increase of problems from this date, and it was appointed as the Anatolian and Rumelian Kadiasker. In order to become a kadiasker, it was law for a person to come to one of the Kadi's of five hundred akçe, called the mevleviyet. XVI. Until the second half of the century, there was no other specific condition to be a Kadiasker. However, after this date, it was enacted to bring Istanbul judges to the Anatolian Kadiasker and those who had the title of Anatolian kadiasker to the Rumelia Kadiasker. Their duties are shown in detail in Fatih Kanunnamesi. Accordingly, it is their first duty to deal with the shar'i and legal affairs within the army. Apart from this, there are also duties of ordering the appointment, dismissal and relocation of kadıs within the ilmiye organization. Since Kadiasker are the main members of the Divan-ı Hümâyun, they also have important duties in the Divan. Kadiasker losing their place at the top of the ilmiye organization, XVI. coincides with the second half of the century. In parallel with the change in the political perspective of the state and the increasing importance of religion in the state, such developments were also observed in the ilmiye organization.

Keywords: Kadiasker, Ottoman Empire, Ottoman Empire Conquests, Ottoman Army Organization, Conquests

Submitted : 19.07.2021
Accepted : 28.07.2021
Doi : 10.53723/cosohis.2

* ORCID: 0000-0002-7182-4627;
Sinop Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Türkiye hvimamoglu@sinop.edu.tr

Osmanlı Devleti'nde Kadıaskerlik Kurumu

Özet

Osmanlı tarihinde kadıaskerlik kurumunun ne zaman oluşturulduğuna dair birkaç görüş vardır. Bunlardan en çok itibar edileni, I. Murad (Hüdavendigâr) zamanında 1362 yılında kurulduğu ve ilk olarak vaktiyle Bursa kadısı olan Çandarlı Kara Halil'in atandığıdır. Kadıaskerliğin oluşturulma nedeni, savaşlarda şer'i meseleleri halletmek ve ordu ile ilgili sorunlara çözüm getirmek için padişahın yanında bir askerî kadının olması gerekliliğidir. Kadıasker sayısı 1480 tarihine kadar bir taneyken, bu tarihten itibaren sınırların genişlemesi ve sorunların çoğalması sebebiyle ikiye çıkarıldı ve Anadolu ve Rumeli Kadıaskerliği şeklinde tayin edildi. Bir kimsenin kadıasker olabilmesi için mevleviyet denilen beş yüz akçelik kadılıklardan birine gelmesi kanundu. XVI. asrın ikinci yarısına kadar Kadıasker olabilmek için bundan başka belirli bir şart yoktu. Ancak bu tarihten sonra Anadolu Kadıaskerliğine İstanbul kadılarının, Rumeli kadıaskerliğine de Anadolu kadıaskeri sıfatını almış olanların getirilmesi yasalaştırıldı. Fatih Kanunnamesi'nde görevleri ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir. Buna göre, ordu içindeki şer'i ve hukukî işleri halletmek ilk görevleridir. Bunun dışında ilmiye teşkilatı içerisinde kadıların atama, azil ve yer değiştirme işlemlerini buyurma görevleri de vardır. Kadıaskerlerin Divan-ı Hümayun'un aslî üyesi olmaları hasebiyle, Divan'da da önemli görevleri vardır. Kadıaskerlerin ilmiye teşkilatındaki zirvedeki yerini kaybetmesi, XVI. asrın ikinci yarısına rastlar. Devletin siyasi bakış açısının değişmesine ve dinin devlet içerisinde öneminin artmasına paralel olarak, ilmiye teşkilatında da bu tip gelişmeler görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kadıasker, Osmanlı Devleti, Osmanlı Devleti Fetihleri, Osmanlı Ordu Teşkilatı, Fetihler

Giriş

Osmanlı Devleti'nde kadıaskerlik kurumunun oluşumunu ve fonksiyonelliğinin incelendiği bir araştırmada, Osmanlı Devleti'nin yönetim sistemi ve idari örgütlenmesi iyi bilinmelidir. Kadıaskerlik, yönetim sistemi içerisinde anlam bulan ve idari örgütlenmede önemli görevler üstlenen bir kurumdur.

Osmanlı yönetim sistemi, merkezi bir özellik gösteren ve merkez ve idari teşkilatı şeklinde iki kısma ayrılan bir sistemdir. Genel itibarıyla eski Türk devlet gelenekleri ve özelde Selçuklu devlet geleneğiyle İslam devlet geleneğinin sentezinin bir devamı niteliğindedir. Ayrıca Osmanlı devleti, yapıların iç içe geçtiği bir yönetim sistemini tercih etmiştir. Bunun anlamı, askerî ve idarî kurumlar birbirinin alanını girmiş demektir. Yine dini kurumların da idarî kurumlarla aynı iç içeliği yaşadığı görülmektedir. Bu anlamda ordunun örgütlenmesi sadece ülkeyi her türlü tehlike ve tehditlerden korumak değil, aynı zamanda ülke topraklarını genişletmek ve İslamî düşüncüyü tüm dünyaya yaymaktır. Yönetim anlayışı olarak İslamî fetih politikasını esas alan ve uygulayan bir devlet olarak Osmanlı, bu düşünce doğrultusunda nizam-ı alem düşüncesini geliştirmiştir. Bu nedenle askerlik görevi ile kamu yöneticiliği görevi aynı şahsın elinde toplanabilmiştir.

Genel itibarıyla Osmanlı Devleti'nin siyasî-idarî örgütlenmesinde dört tür kurum vardır. Bunlar: Padişahlık, Saray, Divan-ı Hümayun ve Kadılıktır. Bunlardan ilk üçü merkezde, kadılık ise taşra yönetiminde etkilidir.

Kadıaskerlik kurumu, Divan-ı Hümayunda ulemayı temsil eden asıl üyelerin görev yaptığı kurumlardır. Şer'î ve hukukî meseleleri çözmeleri ve karara bağlamaları

görevlerinin başında yer alır. Osmanlı devletinde sonradan ortaya çıkmış kurumlar arasındadır.

Kadıaskerlik kurumu, Osmanlı Devleti'nde yönetim sistemi içerisinde vücut bulan idarî-adlî görev ve yetkileri olan bir kurumdur. Sistemin işleyişinde çok önemli bir yere sahip olan bu kurumun ne zaman, nasıl ve neden kurulduğu, mahiyetinin ne olduğu ve hangi fonksiyonları yerine getirdiği, görev, yetki ve sorumluluk alanları çerçevesinde, devlet kademesindeki yeri ve diğer devlet adamlarıyla ilişkileri etrafında değerlendirmeye çalışılacaktır.

1. Ortaya Çıkışı

Kadıaskerlik kurumu, kadılık gibi eskiden beri bilinen bir kurumdur. Eski Türk devletlerinde "ordu kadısı" anlamında var olan bir kurumdur.¹ İlk defa Abbasilerde ortaya çıkan kadıaskerlik daha sonra Harizmşahlarda, Anadolu Selçuklu Devleti'nde, Eyyübilere ve Memlûklülerde aynen devam etmiştir.² Osmanlılar da bu geleneği sürdüren bir devlet olarak karşımıza çıkar. İlk kadıaskerin kim olduğu ve hangi padişah zamanında atandığı, bir başka deyişle bu kurumun ne zaman oluşturulduğu sorusuna birkaç cevap verilmiştir. Bunlardan en çok itibar edileni, I. Murad (Hüdavendigâr) zamanında 1362 yılında vaktiyle Bursa kadısı olan Çandarlı Kara Halil'in olduğudur.³ Bu görüşe göre, Osmanlı Devleti kurulduğunda kadıaskerlik makamı yoktur. Öte yandan bir beylik olarak tarih sahnesine çıkan bir devletin, kuruluş aşamasında kadıaskerlik gibi devlet teşkilatlanması sonrasında oluşturulabilecek olan önemli bir kurumun hemen ihdas edilmiş olması pek tutarlı gözükmemektedir. Bu nedenle ilk defa Orhan Bey zamanında oluşturulduğu⁴ görüşünün doğru olma ihtimali zayıftır. Osmanlı tarihiyle ilgili erken dönem kaleme alınmış eserlerden biri olan Oruç Bey Tarihi'nde, Çandarlı Kara Halil'in I. Murad devrinde kadıasker olduğu⁵ ve yine Telhisu'l-Beyân'da Çandarlı'nın kadıasker olduğu "Bu devlet-i Âliyye'de evvel kadıasker Çandarlı Kara Halil'dir" ifadesiyle kayıtlıdır.⁶

Kadıaskerliğin oluşturulma nedeni olarak, Osmanlı Devleti'nin devamlı genişlemesi ve fetih hareketlerinin sürmesi üzerine savaşlarda şer'i meseleleri halletmek ve ordu ile ilgili sorulara çözüm getirmek için padişahın yanında bir askerî kadının olması gerektiği ileri sürülür.⁷

Kadıaskerliğin oluşturulmasıyla ilmiye sınıfının başına kadıasker geçmiş ve kadının (Bursa kadısı) şer'i ve ilmi üstünlüğü sona ermiştir.⁸ Yine bu tarihten sonra askerî sınıfın şer'i ve hukukî işleri kadıaskerlere, halkın şer'i ve hukukî işleri de kadınlara havale edilmiştir.⁹

¹ Zuhuri Danişman, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Yeni Matbaa, İstanbul, 1964, c. II, s. 158.

² Yusuf Halaçoğlu, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, TTK Yay., 4. Baskı, Ankara, 1998, s. 15.

³ Hoca Sadeddin Efendi, *Tâcü't-Tevârih*, Sadeleştiren: İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul, 1979, c. I, s. 69.

⁴ Aşıkpaşazâde, *Tarih*, Ed.: Ali Bey, İstanbul, 1914, s. 52.

⁵ *Oruç Bey Tarihi*, Yazan: Edirneli Oruç Bey, Bas. Haz.: Atsız, İstanbul, 1974, s. 41.

⁶ Hezarfen Hüseyin Efendi, *Telhisu'l-Beyân fî Kavânin-i Âl-i Osman*, Haz.: Sevim İlgürel, TTK Basımevi, Ankara, 1998, s. 201.

⁷ Davut Dursun, *Yönetim Din İlişkileri Açısından Osmanlı Devletinde Siyaset ve Din*, İşaret Yay., 2. Baskı, İstanbul, 1992, ss. 271, 272.

⁸ Ekrem Sarıkçıoğlu (Kaydu), "Osmanlı Devleti'nde Şeyhülislamlık Müessesesinin Ortaya Çıkışı", *AÜİF Dergisi*, Sevinç Matbaası, 2. Baskı, Ankara, 1977, s. 206.

⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, TTK Basımevi, Ankara, 1984, s. 151.

Kadıasker mevcudu 1480 tarihine kadar bir taneyken bu tarihten itibaren sınırların genişlemesi ve sorunların çoğalması sebebiyle ikiye çıkarılmış ve Anadolu ve Rumeli kadıaskerliği şeklinde tayin edilmiştir. İlk atanılan ise, Rumeli'ye o sırada da kadıasker olan Muslihiddin-i Katalanî; Anadolu'ya Balıkesirli Hacı Hasanzâde de şeklinde olmuştur.¹⁰ Hammer, bu sayının artma nedenini dönemin vezir-i azamı Karamanî Mehmet Paşa'nın teklifi olarak gösterir.¹¹ Fatih Kanunnamesi'nde iki kadıya işaret eder nitelikte "kadıaskerlerim" tabiri kullanılmıştır.¹²

Kadıaskerlik, Yavuz Sultan Selim seferlerinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun alınması sebebiyle (1516) Arap ve Acem kadıaskerliği olarak üçe çıkarılmışsa da, 2 yıl sonra bu kurum lağvedilerek Anadolu kadıaskerliğine bağlanmıştır.¹³

2. Kadıaskerlerin Atama ve Gelirleri

Selçuklulardaki Kadıleşkerin fonksiyonunu ifa eden kadıaskerin, XVII. yüzyıla kadar vezir-i azamın padişaha arzı ile ataması yapılmıştır. Ancak bu tarihten sonra sadrazamın muvafakatlarının alınması şartıyla şeyhülislamlarca tayin edilmiştir.¹⁴ İlk defa tayin edilen kadıasker, bizzat padişahın kararıyla yapılmıştır; ancak devletin kurumsallaşmasına paralel olarak kadıasker tayini de bir kanuna oturtulmuştur.

Bir kişi kadıasker olabilmesinin koşulları vardı. Mevleviyet denilen beş yüz akçelik kadılıklardan birine gelmesi ön görülmüştür. XVI. asrın ikinci yarısına kadar kadıasker olabilmek için bundan başka belirli bir şart yoktur. Ancak bu tarihten sonra Anadolu kadıaskerliğine İstanbul kadılarının, Rumeli kadıaskerliğine de Anadolu kadıaskeri sıfatını almış olanların getirilmesi yasalaştırılmıştır. Daha sonra ortaya konulan "pâye" kanunuyla, mevleviyet ve kadıaskerliklerin önce o makamın pâyesini almaları ve sonra fiilen bu makama tayin olunmaları geleneği başlatılmıştır. Bundan sonra Rumeli kadıaskerleri, Anadolu kadıaskerlerinin mazulleri arasından seçilip tayin edilirken, şayet müstehak görünmezse tekrar tekrar Rumeli kadıaskerlerinin görevine devam etmesi sağlanmıştır.¹⁵

Fatih Kanunnamesi'nde bir kimsenin kadıasker olabilmesi için hangi yollardan geçmesi gerektiği şöyle ifade edilir:

*Ve ibtida danişmend, ba'dehû mülâzım olur. sonra yirmi akçe medreseye, andan yirmi beş, andan otuz, andan otuz beş, andan kırk, andan kırk beş, andan elli akçeye vasil olur. elli akçe müderris cümle ağaların üstüne oturur. Sahn'a vardıktan sonra beş yüz akçe kadı olup, andan kadıasker olurlar.*¹⁶

Kadıaskerlerin görev süresine gelince, diğer mevleviyetler gibi bir yıldır. Bir yılın sonunda kadıasker mazulü sayılarak yerine sırada bekleyen bir başkası tayin edilirdi. Pâye kanunu çıkınca, önce atanacak makamın pâyesini almak, sonra fiilen o makama geçmek

¹⁰ Mecdi Mehmet Efendi, *Şakaiku Nu'maniyye ve Zeyilleri*, Haz.: Abdulkadir Özcan, Çağrı Yay., İstanbul, 1989, s. 162.

¹¹ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi 2*, Ter.: Mehmet Ata, Haz.: Mümin Çevik-Erol Kılıç, Çevik Matbaacılık, İstanbul, 1966, c. III, s. 188.

¹² Bkz.: Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, Fey Vakfı Yay., No: 1, İstanbul, 1990, c. I, s. 318, 319, 320, 321, vd.

¹³ Uzunçarşılı, *age*, s. 152.

¹⁴ Akgündüz, *age*, s. 216.

¹⁵ Uzunçarşılı, *age*, s. 152.

¹⁶ Akgündüz, *age*, s. 324.

gelenek olmuştur. XVI. asrın ikinci yarısından sonra ise, şeyhülislamın yetkileri artırıldığından derece olarak kadiaskerlerin üzerine çıkarıldıkları için, Rumeli kadiaskerinin şeyhülislam olması adet olmuştur.¹⁷

Kadiaskerlerin gelirlerine gelince, Fatih Kanunnamesi'nde yer alan miktarı aktarabiliriz:

*Ve kadiaskerime hazineden günde beş yüz akçe verile.*¹⁸

Ondan önce ise şer'i gelirlerden beş yüz akçe alırlardı.¹⁹ Ki, bu tarihe kadar zaten tek kadiasker vardı.

3. Kadiaskerlerin Görevleri

Her ne kadar kadiaskerlik ordu kadılığı olarak ortaya çıkmışsa da, onun devlet yönetiminde ve diğer işlerinde önemli görevleri vardır. Özellikle Fatih Kanunnamesi'nde ayrıntılı bir şekilde yer verilen bu görevlere kısaca değinmek gerekirse, ilk görevi, ordu içindeki şer'i ve hukukî işleri halletmektir.²⁰ Bunun dışında en önemli görevleri, ilmiye teşkilatı içerisinde kadıların atama, azil ve yer değiştirme işlemlerini buyurmasıdır.²¹ Ancak XVI. asrın ikinci yarısından itibaren şeyhülislamlığın öne çıkmasının ardından, yalnızca kırk (40) akçeye kadar olan kadıların tayinlerini yapar oldular.²²

Kadiaskerlerin Divan-ı Hümâyun'un aslı üyesi olmaları hasebiyle Divan'da da önemli görevleri vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Kadiaskerler, Divan'a getirilmiş şer'i ve hukukî davalara bakabilirler. Vezir-i azamın İkinci Divanı'na katılmak ve burada (Rumeli kadiaskeri tarafından) davaları dinlemek görevleri arasındadır. Eğer işler yoğunsa, Anadolu kadiaskeri de dava dinleyebilirdi. Şayet davalar kadıların kararlarıyla ilgili bir itiraz ise, bu durumda da istinâfen hüküm verirdi. Eğer vezir-i azam kadiaskerinin hükümlerinden şüphe ederse, onları teftiş ettirirdi ki, bu işi mazul bir kadiasker yapardı.²³

Kadiaskerlerin bunun dışında Salı ve Çarşamba günleri dışında, kendi konaklarında divan kurarak kendilerini ilgilendiren meseleleri görüşürlerdi.²⁴ Bu esnada yanlarında bazı yardımcıları bulunurdu. Kadiaskerlerin maiyyeti başlığı altında değerlendirilen bu kimseler şunlardır: Kassam, Vekâyi Kâtibi, Mektupçu, Tezkireci, Ruznamçeçi, Matlabçı, Tatbikçi ve Kethüda.²⁵

Kadiaskerler, Divan görüşmeleri bittikten sonra, yeniçeri ağasının padişahın huzurundan çekilmesine müteakip, huzura girerek yetkisi dâhilindeki kişilerin atamaları için izin isterlerdi.²⁶

Divan'da ve ya uygun bir yerde yapılan yargılamalardan sonra verilen hükümleri, padişahın tuğrasıyla tuğralamaya ve "kadiasker buyuruldusu" altında duyurmaya da yetkileri vardı. Bu yetki Fatih Kanunnamesi'nde "*Ve tuğray-ı şerîfim ile ahkâm buyurmak üç*

¹⁷ Uzunçarşılı, *age*, s. 152.

¹⁸ Akgündüz, *age*, s. 330.

¹⁹ Uzunçarşılı, *age*, s. 157.

²⁰ Uzunçarşılı, *age*, s. 151.

²¹ Dursun, *age*, s. 273.

²² Uzunçarşılı, *age*, ss. 155, 156.

²³ Uzunçarşılı, *age*, s. 153.

²⁴ Halaçoğlu, *age*, s. 16.

²⁵ Uzunçarşılı, *age*, s. 155. Ayrıca bu kişilerin hangi görevleri ifa ettiği konusunda da aynı yere bakılabilir.

²⁶ Uzunçarşılı, *age*, s. 159.

cânibe müfevvazdır” ifadesinden sonra, “*ve şer’i şerîf üzere deâvî hükmünü kadıaskerlerim buyuruldu su ile yazalar*” şeklinde ifade edilir.²⁷

Bu görevlerin dışında Fatih Kanunnamesi’de ayrıca şunlara da değinilir:

Ve evlâdımdan vefât edenlerin meytine vüzerâm ve kadıaskerlerim ve defterdârim hazır olalar.²⁸

Ve kadıaskerlerim selâtine müteallık olmayan cihâtın iki akçelerin bilâ arz vermeye memur olsunlar.²⁹

Ve cenâb-ı şerîfim sefer-i zafer rehberine müteveccih olsa, yanaşmak vüzerâmın ve kadıaskerlerimin ve defterdârlarımın kanunudur.³⁰

Son olarak padişahın sefere çıkması halinde, onunla birlikte gitmeleri ve gitmemesi durumunda da gitmeyerek yerlerine “ordu kadısı” tayin edilerek yanında kalması diğer bir görevidir.³¹

4. Kadıaskerlerin Devlet Teşrifatındaki Yeri ve Önemi

Kadıaskerlik, Osmanlı Devleti’nde ilk defa ortaya çıktığı dönemde ilmiye teşkilatının başkanıdır. Bunun anlamı şer’i ve hukukî konularda devletin en önemli şahsıdır. Kadıların padişahın hukukî konularda temsilcisi olduğu hatırlanacak olursa, kadıaskerliğin kurulmasıyla bu konuma kadıaskerin erişeceği düşünülebilir. Diğer taraftan kadıasker, Divân-ı Hümâyun’un aslî üyelerinden olması sebebiyle padişahın danışmanlarından biri olma özelliği taşımış olur.

Kadıaskerlerin ilmiye teşkilatındaki zirvedeki yerini kaybetmesi, XVI. asrın ikinci yarısına rastlar. Devletin siyasi bakış açısının değişmesine ve dinin devlet içerisindeki öneminin artmasına paralel olarak, ilmiye teşkilatında da bu tip gelişmeler görülmüştür.

Devlet teşrifatındaki yerlerini resmen gösteren ilk belge olarak Fatih Kanunnamesi gösterilebilir. Kaldı ki, bu dönemde de kadıaskerlerin devlet kademesindeki öneminde değişiklik olmuştur. Ancak kadıaskerlerin devlet kademesindeki konumunda, şeyhülislam dışında leh veya aleyhinde bir gelişmeye maruz kaldıkları söylenemez. Kanunnamede bu konuyla ilgili şunlar kayıtlıdır:

*Divân-ı Hümâyunumda sadrda oturmak vüzerânın, kadıaskerlerin ve defterdârların ve nişancının yoludur. Evvelâ vüzerâ oturup, bir cânibe kadıaskerler, onların altına kadıaskerler, onların altına defterdârlar otururlar ve ol bir cânibe nişancı oturur.*³²

Bu maddede kadıaskerler vüzerâdan sonra zikredilmişse de, aynı kanunnamede şeyhülislamın ulemanın reisi olduğu zikredilir. Yine kanunnamede şunlar kayıtlıdır:

²⁷ Akgündüz, *age*, s. 322.

²⁸ Akgündüz, *age*, s. 322.

²⁹ Akgündüz, *age*, s. 325.

³⁰ Akgündüz, *age*, s. 327.

³¹ *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Heyet, Çağ Yay., İstanbul, 1993, c. XII, s. 322.

³² Akgündüz, *age*, s. 319.

Ve Suffâ-i Divân-i Âli'de oturmak beylerbeğilerin yoludur ve beylerbeğiler vüzerânın altına, defterdârlar kadiaskerler altına otururlar.....Ve bizzat rikâb-ı hümâyunuma sahib-i arz olanlar vüzerâm ve kadiaskerlerimdir.³³

Ve bayramlarda meydân-ı Divân'a taht kurulup çıkmak emrim olmuştur. El öpüldük de vüzerâm ve kadiaskerlerim ve defterdârlarım kafadârım olup duralar.³⁴

Sonuç

Kurulduğu tarihten sonra devlet olma çabası içinde hareket eden Osmanlı Beyliği, kurumsallaşma sürecini başarılı bir şekilde tamamlamış ve kısa zamanda büyük bir devlet haline gelmiştir. Söz konusu süreç içerisinde kadiaskerlik kurumu da önemli bir yer tutmuştur. Zira Osmanlı Devleti'nde din ve siyaset, birlikte işlev görmüştür. Hatta kuruluş aşamasında, "devlet din için vardır" ilkesi benimsenmiş ve kurumlar oluşturulurken bu hassasiyete dikkat edilmiştir. Kadiaskerlik kurumu, Osmanlı Devleti'nde kuruluş aşamasında hayat bulan ve yönetim mekanizması içerisinde görevleri bulunan bir kurum olmuştur. Klasik dönem yönetim anlayışında, sistemin işlerlik kazanması bağlamında oldukça önemli bir rol üstlenmiş ve konumunu uzun süre korumuştur. Hayata geçirildiği tarihten itibaren, üstlendiği ve icra ettiği fonksiyonlarla şer'i hukukun Osmanlı Devleti'nde uygulanmasına aracılık etmiştir. Şeyhülislamla arasında yaşanan rekabet, devletin dini ve siyasi tercihlerinin değişmesiyle birlikte düşünülmelidir. Her halükarda kadiaskerler, Osmanlı Devleti'nin kurumsal yapılanması içerisinde oldukça önemli bir konuma sahip olmuşlardır. Gelişim süreci içerisinde bütünsel anlamda ele alındığında, kadiaskerlik devlet olmanın gerekliliği ve sonucu var olmuş ve merkezîyetçi yönetim anlayışında işlerlik kazanmış bir kurumdur.

³³ Akgündüz, *age*, s. 320.

³⁴ Akgündüz, *age*, s. 327.

Kaynakça

- AKGÜNDÜZ, Ahmed, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, Fey Vakfı Yay., No: 1, İstanbul, 1990, c. I.
- AŞIKPAŞAZÂDE, *Tarih*, Ed.: Ali Bey, İstanbul, 1914.
- DANIŞMAN, Zuhuri, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Yeni Matbaa, İstanbul, 1964, c. II.
- DURŞUN, Davut, *Yönetim Din İlişkileri Açısından Osmanlı Devletinde Siyaset ve Din*, İşaret Yay., 2. Baskı, İstanbul, 1992.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, TTK Yay., 4. Baskı, Ankara, 1998.
- HAMMER, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi 2*, Ter.: Mehmet Ata, Haz.: Mümin Çevik-Erol Kılıç, Çevik Matbaacılık, İstanbul, 1966, c. III.
- HEZARFEN Hüseyin Efendi, *Telhisu'l-Beyân fî Kavânîn-i Âl-i Osman*, Haz.: Sevim İlgürel, TTK Basımevi, Ankara, 1998.
- HOCA Sadeddin Efendi, *Tâcü't-Tevârih*, Sadeleştiren: İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul, 1979, c. I.
- MECDİ Mehmet Efendi, *Şakaiku Nu'maniyye ve Zeyilleri*, Haz.: Abdulkadir Özcan, Çağrı Yay., İstanbul, 1989.
- ORUÇ Bey Tarihi*, Yazan: Edirneli Oruç Bey, Bas. Haz.: Atsız, İstanbul, 1974.
- SARIKÇIOĞLU (Kaydu), Ekrem, "Osmanlı Devleti'nde Şeyhülislamlık Müessesesinin Ortaya Çıkışı", *AÜİF Dergisi*, Sevinç Matbaası, 2. Baskı, Ankara, 1977.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, TTK Basımevi, Ankara, 1984.